

"Kesafetli olan nefs-i insaniye, sırr-ı câmiyet itibarıyla, tezekkî etmek şartıyla bütün letâif-i insaniyenin fevkine çıktığı..." Burayı tafsilatlı olarak izah eder misiniz?

İnsanın nefsi her ne kadar maddî, cismanî ve şerre kabiliyetli bir fıtrata sahip olmuş olsa da iman ve ibadetle terbiye edilirse, Allah'ın bütün isim ve sıfatlarını tadıp tartacak bir genişliğe ve ölçüye ulaşabilir.

Mesela; insanda mide, açlık ve tat alma duyuları olmasa, Allah'ın Rezzak, Muhsin ve Kerim isimlerini hiçbir zaman anlayamaz ve değerlendiremezdi. Mide, açlık ve tat alma duyuları; imanın emrinde hareket ederse, insana marifet kapılarını açarken; aynı duygular imanla terbiye edilmezse; hayvan gibi, haram-helal demeden her şeyi yutar.

Nefis yabani bir at gibidir; iman ile terbiye edilirse sahibini sırtına alıp maksuda ulaştırır; terbiye edilmezse sahibini peşinden felâkete sürükleyen bir düşmana dönüşür.

İnsanın fıtratında kötü bir duygu yoktur; kötüye kullanılan duygu vardır. Nefis de zatında kötü değildir, kötüye kullanıldığı için kötüdür.

Buradaki "sırr-ı câmiyet"ten maksat nedir, izah eder misiniz?

Sırr-ı camiiyet, insan nefsinin duygu ve cihazlar noktasından çok geniş bir mahiyete sahip olmasıdır. Allah insanın nefsinin bütün isim ve sıfatlarını tadıp tartacak, duygu ve cihazlar ile donatmıştır. İnsan nefse takılmış olan bu duygu ve cihazlar sayesinde bütün âlemler ile irtibat kurup onlar ile alışveriş içine girebiliyor.

Meselâ; dildeki tatma kuvvesi her bir rızık tadıp lezzet aldıkça, hal dili ile Allah'ın Rezzak, Kerim, Latif gibi isimlerini zikreder.

Akıl kuvvesi kainatta tezahür ve tecelli eden hikmet ve mâna pırıltılarını okudukça Allah'ın *Hakîm, Alîm, Mürid* gibi isimlerini tezekkür etmiş olur.

Kalp,sebeb-i muhabbet olan ihsan, kemal ve cemali gördükçe ve bunları zevk ettikçe, bu sebeplerin hakiki sahibi olan Allah'ın *Vedud, Kerim ve Latif* gibi isimlerini ilan ve zikrederler.

Göz, kâinattaki renk cümbüşlerini seyrederek Allah'ın *Musavvir* ismini takdir ve zikreder.

Allah'ın her ismini takdir ve tahsin edecek cihaz ve âzalar, insana Allah tarafından

ihsan edilmiştir. İnsanın mahiyetindeki âza ve hissiyatların hepsi, Allah'ın sayısız isimlerine açılan birer pencere hükmündedir. İnsan bu duygu ve âzalar pencereleri ile Allah'ı halen ve kalen zikredebilir ve ediyor.

Şayet insan, bu duygu ve cihazlarını terbiye ve tezkiye ederse, yani iman ve hidayetin emrine girip onun gözlüğü ve ışığı ile o âlemlere bakarsa, o zaman insanın bu kesif ve maddî ciheti aynı mane'î ve latif duyguları gibi keskinlik ve letafet kazanır. Hatta tam nuraniyet kazanmış bir ceset ve nefis aynı ruh gibi hiffet bulup nuranî bir vaziyet alır. Peygamber Efendimiz (asm)'in miraca mübarek bedeni ile çıkması bunun delilidir.

Nefis nasıl diğer değerli latifelerden faziletli olabilir?

Zıtların birbirini göstermesi çok kuvvetli olur. Mesela, siyah tahta üstünde en güzel beyaz tebeşir görünür ya da beyaz bir tahtada siyah yazı daha güzel ve berrak okunur.

Bu sebeple Allah insanın mahiyetine, kendi isimlerine güzel ve okunaklı bir pencere olması için, nihayetsiz acizlik, fakirlik, eksiklik gibi noksan sıfatları yerleştirmiş. İnsan sonsuz aczi ile Allah'ın sonsuz kudretini anlar ve O'na ayna olur. İnsan acizliğini ne kadar hisseder ve anlarsa, Allah'a olan hürmet ve tazimi o nisbette olur.

İnsanın aciz, fakir ve kusurlu olması, İlahi isimlerin zahir bir şekilde tebarüz etmesine vesile oluyor. İman ve ibadet ile ıslah edilen, yani tezkiye edilen nefis, Allah'ı isim ve sıfatlarını anlamada ve idrak etmede mükemmel bir mikyasa ve mizan olur. Hatta kalp ve ruhun inkişaf ve inbisatı nefsin sayesinde oluyor.

Sahabeler nefsi terbiye ve ıslah ederek ibadet ve şükrün bütün nevileri tatmış ve her isme bir yol bulmuşlardır.

Allah'ı her tanımak ancak nefisle mümkündür; zira nefis birçok isme intikal etmede anahtar bir cihazdır. İşte Sahabeler bu anahtarı çok iyi terbiye ederek Allah'ı tanımada bir vasıta olarak kullanırken, tarikat ehli olan evliyalar da velayet makamının belli makamına çıkmak için nefislerini öldürmüşlerdir. Zira nefis ile mücadele etmekte büyük zorluk ve meşakkatler olduğu gibi, onu ibadette vesile yapmak için de tahkikî bir iman iktiza ediyor.